

vel nepotes, vel quicumque de fundis ac possessionibus nostris clanculo ad officia convolaverint diversa reddantur, etiam si armatæ habuerint sacramenta militiæ. Nos enim etiam eos discingi iubemus, ac reddi, qui protectorum fuerint nomen adepti.

DE SALGAMO HOSPITIBUS NON PRÆSTANDO.

Imp. Constantinus A. Ne quis Comitum, vel Tribunorum, aut Præpositorum, aut militum nomine, salgami gratia, culcitra, lignum, oleum, a suis extorqueat hospitibus, sed nec volentibus hospitibus in prædictis speciebus aliquid auferat; sed sint Provinciales nostri ab hac præbitione securi, Comitibus, Tribunis, vel certe Præpositis militibusque gravi vexationi subjacentibus. *Dat. V. Ibid. Octob.*

IN QUIBUS CAUSIS COLONI CENSITI DOMINOS ACCUSARE POSSINT.

Imp. Constantinus A. ad Maximum Vic. Orient. Quisque colonus plus a domino exigitur, quam ante consueverat, et quam in anterioribus temporibus ex-

actum est, adeat iudicem, ejus primum poterit habere præsentiam, et facinus comprobet, ut ille, qui convincitur amplius postulare, quam accipere consueverat, hoc facere in posterum prohibeatur, prius reddito quod superexactione perpetrata noscitur extorsisse.

DE EXCUSATIONIBUS MUNERUM.

Imp. Constantinus A. ad Catullinum Vicarium. Negotiantes vestiarios, linteones, purpurarios et partucarios, qui devotioni nostræ deserviunt, visum est secundum veterem consuetudinem ab omni munere immunes esse.

DE NAUFRAGIIS.

Imp. Constantinus A. Si quando naufragio navis expulsa fuerit ad littus, vel si quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat: Fiscus meus sese non interponat. Quod enim jus habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur?

Partes secunda.

CONCIONES.

(Ex Euseb. Hist. Eccl.),

CONSTANTINI AD SYNODUM IN PALATIO HABITAM ORATIO DE PACE.

Εὐχῆς μὲν ἐμοὶ τέλος ἦν, ὦ φίλοι, τῆς ὑμετέρας ἀπολαύσαι χορείας· τούτου δὲ τυχῶν, εἰδέναι τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων τὴν χάριν ἀμολογῶ, ὅτι μοι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῦτο κρεῖττον ἀγαθοῦ παντὸς ἰδεῖν ἰδιωρήσατο, φημί δὴ τὸ, συνηγμένους ὁμοῦ πάντας ἀπολαθεῖν μίαν τε κοινὴν ἀπάντων ὁμόφροναν γνώμην θεάσασθαι. μὴ δ' οὖν βάσκονός τις ἐχθρὸς τοῖς ἡμετέροις καλοῖς λυμανέσθω. μὴ δὲ τῆς τυράννου θεομαχίας ἐκποδῶν ἀρθείσης Θεοῦ σωτῆρος δυνάμει, ἐτέρως ὁ φιλοπόνηρος δαίμων τὸν θεῖον νόμον βλασφημίαις περιβαλλέτω· ὡς ἔμοιγε παντὸς πολέμου καὶ μάχης δεινή καὶ χαλεπωτέρα, ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐμφύλιος νενομίσται στάσις. καὶ μᾶλλον ταῦτα τῶν ἔξωθεν λυπηρὰ καταφαίνεται. ὅτε γοῦν τὰς κατὰ τῶν πολεμίων νίκας νεύματι καὶ συνεργείᾳ τοῦ κρεῖττονος ἡράμην, οὐδὲν τε λείπειν ἐνόμιζον, ἢ Θεῷ μὲν νομίζεν τὴν χάριν, συγχαίρειν δὲ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δι' ἡμῶν ἡλευθερωμένοις. ἐπειδὴ τὴν ὑμετέραν διάστασιν παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἐπυθόμην, οὐκ ἐν δευτέρῃ τὴν ἀκοήν ἐθέμην, τυχεῖν δὲ καὶ τοῦτο θεραπείας δι' ἐμῆς ἐυξάμενος ὑπηρεσίας, τοὺς πάντας ἀμελλήτῃ συμμετεστευλάμην· καὶ χαίρω μὲν ὁρῶν τὴν ὑμετέραν ὁμήγυριν. τότε δὲ μάλιστα κρίνω κατ' εὐχὰς ἐμαντὸν πράξειν, ἐπειδὴν ταῖς ψυχαῖς ἀνακραθέντας ἴδοιμι τοὺς πάντας, μίαντε κοινὴν βραβεύουσαν τοῖς πᾶσιν εἰρηνικὴν συμφωνίαν, ἣν καὶ ἐτέροις ὑμᾶς πρέπον ἂν εἴη πρεσβεῖν τοὺς τῷ Θεῷ καθιερωμένους. μὴ δὴ οὖν μέλητε, ὦ φίλοι, μὴ δὴ, λειτουργοὶ Θεοῦ, καὶ τοῦ κενουῦ πάντων ἡμῶν δεσπότητος τε καὶ σωτῆρος ἀγαθοὶ θεράποντες· τὰ τίς ἐν ὑμῖν διαστάσεως οἷτια ἐντεῦθεν ἦδη φέρειν ἀρξάμενοι, πάντα σύνδεσμον ἀμφιλογίας νόμοις εἰρήνης ἐπιλύσασθε, οὕτω γὰρ καὶ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ τὰ ἀρεστὰ

Hæc erat summa votorum meorum, carissimi, ut cœtus vestri conspectu mihi quandoque frui contingeret. Cujus voti compos nunc factus, Deo omnium Regi gratias ago, qui præter innumera alia beneficia, hoc omnium bonorum maximum mihi spectare concessit, ut scilicet vos in unum omnes congregatos, et conspirantibus animis unum idemque sentientes viderem. Nullus igitur posthac malevolus hostis felicem rerum nostrarum statum perturbet, nec post deletam funditus ac sublata Dei Servatoris auxilio, tyrannidem eorum qui Deo bellum indixerant, rursus malignus dæmon alia via ac ratione divinam legem maledictis et calumniis exponat. Quippe intestina seditio Ecclesiæ Dei, mihi quidem omni bello et concertatione gravior ac periculosior videtur; nec externæ res tantum animo meo dolorem afferunt, quantum hæc negotia. Et eo quidem tempore quo Dei nutu atque auxilio adjutus victoriam de hostibus retuleram, nihil amplius mihi superesse existimabam, quam ut tum divino Numini gratias agerem, tum una cum iis quos Deus mea opera in libertatem vindicaverat communi gaudio esultarem. Sed ubi de dissensione vestra nuntius ad me insperato perlatus est, equidem eam rem minime negligendam putavi. Quippe optans ut huic malo mea quoque opera remedium adhiberetur, absque ulla cunctatione omnes vos accessivi. Et maximam quidem animo capio voluptatem, cum vos congregatos intueor. Sed me ex voto rem gessisse tunc demum existimabo, cum vestrum omnium animos inter se conjunctos ac permixtos videro, unamque velut omnium arbitram pacem atque concordiam, quam quidem vos, utpote Deo

consecrati, aliis suadere ac prædicare debetis. Date igitur operam, o carissimi Dei ministri, et communis omnium vestrum Domini ac Servatoris fideles famuli, ut sublatis quamprimum mutæ inter vos dissensionis causis, omnes controversiarum nodos pacis legibus sine ulla mora dissolvatis. Hac enim ratione et summo omnium Deo rem gratissimam facturi, et mihi conservo vestro ingens beneficium collaturi estis.

ORATIO AD SANCTORUM COETUM.

CAPUT PRIMUM. — PROCEMIUM MENTIONEM FACIT PASCHÆ, ET QUOD CHRISTUS CUM MULTA IN OMNES HOMINES BENEFICIA CONTULISSET, AB HISDEM MALE MULCTATUS EST.

Splendidus solito Solis ac diei jubar, primordium dissolutorum nova reparatio, fundamentum promissionis; via ducens ad æternam vitam, dies videlicet Passionis nunc agitur, Doctores carissimi et reliqui omnes amici; vosque multo reliquis feliciores credentium populi, qui ipsum religionis auctorem Deum religiose colitis, et tum interiore sensu; tum linguis ac vocibus, juxta sacrorum oraculorum præscripta, ipsum sine intermissione laudatis. Tu vero, natura omnium parens, quid hujusmodi unquam ad hominum utilitatem contulisti? Aut potius quod usquam est opificium tuum? Siquidem ille omnium auctor tuæ substantiæ opifex fuit. Hic enim est, qui te ornavit. Quippe ornamentum naturæ est vita cum natura apte consentiens. Invaluit autem postea id quod prorsus naturæ contrarium est, ut Deum omnium auctorem nemo congruo cultu veneraretur, cunctaque non divini Numinis providentiâ, sed casu quodam ac temere geri putarentur. Et quamvis pro-

Τὸ τηλαυγέστερον ἡμέρας τε καὶ ἡλίου φέγγος, προοίμιον μὲν ἀναστάσεως ἁρμογῇ δὲ νέα τῶν πονησάντων ποτὲ σωμάτων, ὄρμαι θ' ὑποσχέσεως, καὶ ἀτραπὸς ἐπὶ τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἄγουσα, ἡ τοῦ παθήματος ἡμέρα παρέσται, ὃ προσφιλέστατοι καθηγηταί, φίλοι θ' οἱ λοιποὶ ζύμπαντες ἄνδρες. μακαριώτερα δὲ πολλῶν πλήθη τῶν θρησκευόντων, καὶ αὐτὸν τὸν τῆς θρησκείας Θεόν, διὰ τῶν ἐντὸς αἰσθήσεων ἐκάστον καὶ δι' ἐκφωνητηρίων ἀδιαλείπτως ὑμνούντων κατὰ τὰ ἐν θεοπίσμασι προσαγορευόμενα. σὺ δ' ὃ παμμήτειρα φύσις, τί τοιοῦτον τῷ κόσμῳ συντελέλακας πάποτε; ποῖον δ' ὅλως σὺν δημιουργίᾳ; εἴπερ ὁ τῶν πάντων, καὶ τῆς σῆς οὐσίας αἴτιος. οὗτος γὰρ σε ἐκόσμησεν, ἐπεὶ κόσμος, ἡ κατὰ φύσιν ζωὴ ἐπικεκράτηκε γὰρ οὐ μέρως ἢ παρὰ φύσιν τὸν τῶν πάντων Θεὸν καταξίαν σέβειν μηδένα, νομίζεσθαι τε μὴ ἐκ προνοίας, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἀτάκτως τε καὶ πλημμελῶς τὰ πάντα συνιστάσαι, καὶ ταῦτα ἐξαγγελουσίης καθέκαστα θείας ἐπιπνοίας διὰ προφητῶν, οἷς ἴδει πείθεσθαι, ἀντίστατο παντοίας μηχαναῖς ἀδικία δυσσεβῆς· διαβεβλημένη μὲν πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς, ἀσπαζομένη δὲ τὸ δυσδιελεγτο

VALESII NOTÆ.

Oratio ad sanct. coetum. Post quatuor libros de vita et pietate imperatoris Constantini duas orationes Eusebii subjecerat: alteram Constantini imp. ad Sanctorum coetum, sive ad Ecclesiam Dei; alteram a seipso conscriptam de fabrica et donariis martyrii Hierosolymitani, ut ipsemet Eusebius testatur in cap. 32 et 46 libri quarti. Sed posterior quidem Eusebii oratio hodie non extat. Prior autem illa tot mendis inquinata est, ut pene satius fuerit eam non exstare. Verum cum hoc eximium sit monumentum religionis principis, ejusque studiorum et ingenii illustre specimen, operæ pretium facturus mihi videor, si in eo emendando atque explicando curam ac diligentiam adhibuero.

Ὁρμαὶ θ' ὑποσχέσεως. In libro Moræi, perinde ac in margine editionis Genevensis, emendatur ὄρμαιον, quod vocabulum nullibi legere memini. At in libro Scaligeri ἔρμαιον corrigebatur, quod propius accedit ad manuscriptorum codicum lectionem. Certe in regio codice ἔρμαι legitur, ex quo conjiciebam scribendum esse ἔρμα, id est, fundamentum. Eleganter resurrectionem Domini vocat fundamentum promissionis. Nec mole Christophorus pignus promissionis vertit, quod idem est. Pignus enim pro firmamento datur; unde ἐνέχυρον dicitur a Græcis. In codice Fuk. et Savilii ἔρμαιον scriptum invenī.

Μακαριώτερα δὲ πολλῶν πλήθη. Non assentior viris doctis, qui hæc cum præcedentibus continuantes ita legunt: μακαριώτετε πολλὰ πλήθη, etc. Nam si hoc modo legamus, inepta fuerit repetitio, cum antea dixerit Constantinus: φίλοι θ' οἱ λοιποὶ ζύμπαντες ἄνδρες. Quibus verbis Constantinus universam plebem Catholicam salutat more concionatorum. Quare verba illa: μακαριώ-

τέρωτα δὲ πολλῶν πλήθη, initium sunt alterius periodi qua Constantinus felicitatem Catholicæ plebis exaggerat. Porro, libentius legerem πλήθη τυγχάνετε, ut plebem ipsam alloquatur Constantinus. In codice tamen Fuk. et Savilii ita legitur hic locus: μακαριώτετε πολλὰ πλήθη τῶν θρησκευόντων, καὶ αὐτὸν τὸν τῆς θρησκείας Θεόν διὰ τῶν ἐντὸς αἰσθήσεων, ἐκάστον καὶ δι' ἐκφωνητηρίων ἀδιαλείπτως ὑμνούντων κατὰ τὰ ἐν θεοπίσμασι προσαγορευόμενα.

Τῆς σῆς οὐσίας. Hanc lectionem secutus est Christophorus. Ego vero, re attentius examinata, vulgatam scripturam hic retinendam puto. Ait enim Constantinus naturam non esse opificem rerum, cum Deus ipsam condiderit, nec tantum ipsius naturæ auctor sit, sed etiam sanctitatis quæ in illa est. Deus enim est qui naturam exornavit. Quippe ornamentum naturæ est vita juxta legem ac præscriptum Dei. Hic est sensus hujus loci, quem Christophorus non animadvertit. Nam de Portesio nihil dico, quem pæne ubique imperitissimum deprehendi. In codice tamen Fukelii, Turnebi ac Savilii, et in schedis regis scribitur οὐσίας.

Ἡ κατὰ φύσιν ζωὴ. Scribendum ἢ κατὰ Θεὸν ζωὴ, ut ex superiori annotatione apparet, uno verbo θεοσέβεια, id est, religio, ornamentum est naturæ. In vulgata autem lectione quis subsit sensus, equidem non video. Sic Eusebius noster libros de vita imp. Constantini inscripsit περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου. In regis schedis scribitur ἢ κατὰ κόσμον ζωὴ.

Ἐπικεκράτηκε γὰρ. Scribendum ἐπικεκράτηκε δὲ οὐ μέρως ἢ παρὰ φύσιν, etc. Certe in codice Fuk. scribitur ἐπικεκράτηκε δ' οὐ μέρως τὰ παρὰ φύσιν, τὸ τῶν ἀπάντων Θεόν, etc.

at Bendica
Grove Fulham 317

J. Th. Stud. 1976 p.